

РЕДАКЦІЙНА ІНСТРУКЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО БІОГРАФІЧНОГО СЛОВНИКА

Загальні засади

1. Український біографічний словник (УБС) — це енциклопедичне багатотомне видання, яке вміщує біографічні статті, що інформують про життя і досягнення українців та неукраїнців за походженням, діяльність яких вплинула на різні сфери життя України, іноземних держав, світової спільноти від давнини до сучасності.

2. УБС включає статті як про померлих, так і про живих осіб.

3. УБС враховує традиції вітчизняної енциклопедичної культури та світовий досвід створення біографічних видань.

4. В УБС статті розміщуються за алфавітом. Цей порядок визначає назва статті.

5. Біографії осіб з однаковим прізвищем та однаковим уживаним іменем подаються у хронологічному порядку за датою народження.

6. При опрацюванні біографії належить вичерпно використувати видання, що ґрунтуються на наукових дослідженнях з документальними посиланнями на джерела (біобібліографічні праці, монографії, статті, мемуарну літературу, спогади), архівні матеріали (особисті зібрання, рукописи, кіно-, фото-, фоно- та інші документи).

7. Обсяг статті визначає Науково-методична рада Інституту біографічних досліджень.

Загальна схема біографічної статті

1. Заголовна частина (назва статті; дати життя, місце народження і смерті; дефініція).

2. Життєпис:

— соціальне походження, родинні зв'язки; інформація про освіту;

— фахова, державна, політична, творча та ін. діяльність;

— членство і функції в громадських організаціях, наукових товариствах та ін.

3. Бібліографічний матеріал.

4. Ілюстрування біографічної статті.

Принципи побудови біографічної статті

Біографічна стаття складається із трьох частин: заголовної частини, власне життєпису та документації (бібліографічної, іконографічної).

1. Заголовна частина

Вся заголовна частина складає один абзац. Визначення бажано давати однією фразою, початком якої є назва статті, відокремлена від решти фрази знаком тире. Визначення може складатись із двох фраз, якщо в одній фразі не можна передати суті визначення. При цьому друга фраза відокремлюється від першої крапкою з комою і може включати присудок у дієслівній формі.

Всі дані наводяться у називному відмінку однини з використанням прийнятих для даного видання скорочень (див. список скорочень; напр.: вл. ім'я, псевд., народж.).

Назвою статті виступає, як правило, справжнє прізвище особи, в окремих випадках — його псевдонім чи усталене прізвисько, якщо вони стали основним іменем за часів його життя. Назва статті подається великими літерами. Над прізвищем ставиться наголос.

1.1. Для деяких діячів, зокрема, монархів, канонізованих, церковних осіб, назву статті становить ім'я.

1.2. При наявності варіантності форми (наприклад, двочленні прізвища) першим за алфавітом виноситься більш відоме. В дужках подаються варіантні форми. Приклад: **НЕЧУЙ-ЛЕВИЦЬКИЙ** Іван Семенович (літ. псевдонім Левицького).

1.3. У разі зміни прізвища належить починати заголовну частину зі зміненого прізвища (якщо особа більш відома під зміненим), наводячи в дужках також первісне прізвище. Первісне прізвище подається також із посиланням до зміненого. Приклад: **КОСАРИК** Дмитро Михайлович (справжнє прізвище Коваленко-Косарик).

1.4. Якщо існувало відоме власне родове ім'я, то воно має бути вказане.

1.5. Якщо назвою статті є псевдонім або інше прізвище діяча, що стало для нього основним, то після назви статті подається у дужках його перше прізвище; після прізвища наводиться ім'я та по батькові (друге ім'я). Приклади: **МИРНИЙ** Панас (Рудченко Панас Якович).

1.6. Коли для основної статті прийняте певне написання пріз-

вища тієї чи іншої особи при наявності ще й іншого, дається посилавання "див.". Приклади: ДРАГОМАНІВ — див. ДРАГОМАНОВ; ЧУЖБИНСЬКИЙ — див. АФНАСЬЄВ-ЧУЖБИНСЬКИЙ.

1.7. Життєписи заміжніх жінок наводяться під тим прізвищем, під яким вони були найбільш відомі. Подається також дівоче прізвище. Приклад: БІЛОЗЕРСЬКА Надія Олександрівна (дівоче прізвище Ген).

1.8. Імена іноземців слід подавати в українській транскрипції. Після назви статті в дужках дається прізвище чи ім'я в оригінальному написанні. Приклади: БРОШКЕВИЧ (Broszkiewicz) Єжи; ВАЙСКОПФ (Weiskopf) Франц Карл.

1.9. Дата народження, місце народження — дата смерті, місце смерті. У тому разі, коли місце поховання не збігається з місцем смерті, вказується місце поховання. Якщо кладовище має назву, її необхідно вказати. Приклад: Київ, Лук'янівське кладовище. Усі дані наводяться у квадратних дужках після назви статті.

Дати народження і смерті даються арабськими цифрами із зазначенням року, дня, місяця за новим стилем (до 20.02.1918 р. — за старим і новим стилем). При відсутності вірогідних дат належить подати принаймні дати діяльності (напр.: бл. 1440 — бл.1482; перша пол. 15 ст.). Місце народження подається за існуючим на той час державно-адміністративним поділом з відсиланням до сучасного. Іноземні місцеві назви подаються аналогічно. Зразком для правильного написання географічних назв у статті є "Українсько-російський словник-довідник географічних назв Української РСР", "Словник-довідник з правопису" (автор С.І.Головащук.— К., 1979) та ін.

Приклад: САМОКВАСОВ Дмитро Якович [15 (27).05.1843, х.Стахорщина Новгород-Сіверського пов. Черніг. губ. — 5(18).08.1911, Москва, Новодівиче кладовище).

1.10. Дефініція визначає фах або характер діяльності. В стислій формі та хронологічному порядку дається перелік найважливіших постів, посад і звань, найвищих титулів та відзнак особи.

2. Життєпис

Власне життєпис становить стислий виклад інформації про участь особи у суспільно-політичному, державному, науковому та культурному житті України. Оцінку діяльності особи належить подавати, керуючись принципами науковості, об'єктивності та історизму. Статті не повинні мати полемічного характеру, але слід

подавати різні погляди на діяльність особи, висвітлювати як позитивні свідчення сучасників, нащадків та дослідників про дану особу, так і негативні, дотримуючись об'єктивної доказової інформації.

Всі дані наводяться без абзаців, в хронологічному порядку, без повторень назв, посад, організацій, у називному відмінку однини з використанням прийнятих для даного видання скорочень.

2.1. В життєписах осіб, які не є українцями за походженням, вказується держава або національна належність. Приклади: Шолом-Алейхем, єврейський письменник; Растреллі Варфоломій Варфоломійович, російський архітектор, італієць за походженням.

В життєписах осіб творчих професій національна характеристика подається лише в тих випадках, коли їх творча діяльність безпосередньо пов'язана з мовою, якою вони розмовляють. Наприклад: російська та українська співачка.

2.2. При описі сімейного стану та родинних зв'язків необхідно вказати прізвище, ім'я, по батькові матері та батька, дружини (чоловіка); в разі необхідності вказується їхній фах, чин або суспільна належність. Якщо особа належала до відомого історичного роду або мала відомих родичів, бажано дати стисло інформацію з історії роду. Якщо про кого-небудь з родичів є стаття в УБС, то дається відсилання до неї ("див.").

2.3. При описі виховання і освіти максимально стисло вказати, який учбовий заклад, де і коли закінчено, приділяючи найбільшу увагу спеціальній освіті.

2.4. Під час характеристики фахової та громадської діяльності вказати найважливіші посади або спеціальності діяча, вчені і почесні звання (з якого року); наводяться етапні твори або назви праць, в яких зроблено видатні відкриття (з наведенням дати); подаються відомості про відзнаки і нагороди. Наводиться також інформація про створені ним творчі школи і напрямки, прізвища найвидатніших учнів і послідовників, про участь у конкурсах, виставках, про одержані звання, премії і нагороди, а також стипендії, премії, фонди і медалі його імені тощо.

2.5. В обсяг інформації мають увійти вказівки на політичні, наукові, мистецькі та інші напрямки, які репрезентувала дана постать, і роль, яку вона в них відіграла.

При потребі подаються основні факти з особистого життя — особливо ті, що мали вплив на громадську діяльність.

2.6. У життєписі слід зазначати місце зберігання творчої спадщини та її характер (найважливіші твори, зібрання, колекції,

бібліотеки і т.п.).

2.7. У тому випадку, коли діяльність особи знайшла відображення через посмертне вшанування у художніх творах, назвах міст, вулиць, майданів, різних закладів, у створенні меморіальних музеїв, встановленні пам'ятних дошок, у нумізматичних пам'ятках, кінофотофонодокументах, то ця інформація має бути подана у життєпису.

2.8. Якщо особа загинула (була незаконно репресована), то цей факт, як і час та обставини загибелі, слід відзначити. Вказується дата реабілітації.

3. Бібліографічний матеріал

Бібліографія має містити творчу спадщину особи, біографічні статті, джерелознавчі, енциклопедичні видання, архівні, рукописні джерела, згадки у пресі, спогади сучасників, кінофотофонодокументи та інші носії інформації, що становлять документальні підстави біографії.

Загальні вимоги до бібліографічної частини

Бібліографія повинна вміщувати найбільш важливу та повну наукову і пізнавальну інформацію про особу.

3.1. Бібліографія до статті дається під текстом. Бібліографія входить у ту кількість знаків, яка виділена для статті, і становить не більше однієї десятої її частини (напр., якщо на статтю виділено 10 000 знаків, то бібліографія повинна становити не більше 1000 знаків). При поданні бібліографії витримується хронологічний, а в межах року – алфавітний порядок.

3.2. В біографічних статтях про найвидатніших постатей в середині тексту може бути наведено кілька найважливіших робіт (з поданням дати), які найповніше характеризують творчу діяльність особи (етапні твори, фільми, спектаклі, відкриття та інші види творчості, а також перші видання, вистави і т.д.).

3.3. Назви праць, написаних мовами, які використовують латинську графіку та кирилицю, подаються мовою оригіналу. Твори, написані мовами країн зарубіжного Сходу (араб., китайською та ін.), наводяться українською транслітерацією.

3.4. В назвах періодичних видань, збірників, щорічників і т.д. використовуються загальноновживані абревіатури (напр.: СА, УІЖ, ЗНТШ) за правописом відповідних часів. Описові назви творів давніших часів цитуються скорочено, зберігаючи значення і зрозумілість назви. Скорочення позначаються трьома крапками (...).

ік видання подається арабськими цифрами. Місце видання треба вказувати скорочено (за першою літерою), деякі місцеві назви подавати кодифікованим скороченням (напр.: Дн-ск).

3.5. Бібліографія до статей, присвячених творчим особам (діячі науки, техніки, літератури, мистецтва, музики тощо), поділяється на дві частини: а) твори даної особи ідуть під заголовком — Тв.; б) література про дану особу, а також в інших випадках — Літ.

Твори (Тв.) в залежності від характеру діяльності особи включають:

а) список найважливіших друкованих праць, переважно перших видань, решту праць — вибірково, на розсуд дослідників юрчості;

б) підбірку найвизначніших досліджень, статей, розділів у книжках і спеціальних періодичних виданнях, список підручників, збірників тощо;

в) виставки індивідуальні (напр.: Київ, 1960), колективні (напр.: членські виставки Спілки художників, 1970–90), закордонні;

г) реалізовані відкриття, патенти, удосконалення;

д) назви виконаних робіт (для архітекторів, скульпторів, режисерів, акторів і т.д.);

е) список образотворчих, музичних творів, вистав.

3.6. Література (Літ.) подається в такому порядку:

а) персональні бібліографічні списки праць, спадщини та ін. В книжках визначити: (бібліогр.);

б) енциклопедії, словники;

в) монографії та монографічні збірники про особистостей;

г) щоденники та спогади інших осіб (видані друком або які зберігаються в архівах);

д) дослідження і статті в книжках (вступи, післямови та ін.), спеціальній літературі;

е) каталоги колекцій, виставок;

є) біографічні, автобіографічні статті;

ж) некрологи;

з) загальні та спеціальні ретроспективні бібліографії у книжках або статтях (лише у тих випадках, коли вони розширюють відомості про діяльність особи).

Прийняті засади бібліографічного опису

а) Монографії. Приклад: Крутікова Н.Є. Микола Васильович Гольц.— К., 1952; Семенчук І.Р. Олесь Гончар — художник сло-

ва.— К., 1986.

б) Розділи, статті в колективних працях. Приклад: Багалеї Д.И. Харьковский педагог и журналист нач. 19 в. И.Ф.Вернет // Сборник Харьковского историко-филологического общества.— X., 1911.— Т.20.

в) Статті в періодичних виданнях. Приклад: Дмитерко Л. Великий гуманіст: До 250—річчя з дня народження К.Гольдоні // Літературна газета.— 1957.— 22 березня; Наливайко Д. Поль Верлен по-українськи // Дніпро.— 1969.— № 9.

г) Рукописні та архівні джерела. Приклад: ВУАН. Постійна комісія для складання біографічного словника. Біобібліографічний словник "А".— ЦНБ. ІР.— Ф. X, № 4863; ф. XI, № 1236. ЛНБ. Відділ рукописів.— Ф. 11, спр. 96, 97, 120; ф. 29, спр. 91/16, арк. 70.

4. Ілюстрування біографічної статті

В статті обов'язково має бути дана вказівка на наявність чи відсутність іконографії. При наявності іконографічного матеріалу мусить бути вказаний його характер.

Основною формою ілюстрування біографічної статті є іконографічні матеріали. Портрет може бути виконано в будь-якому виді образотворчого мистецтва (фотографія, живопис, скульптура, графіка, металопластика тощо) як з натури, так і на підставі художнього уявлення автора.

Крім іконографічних, статті можуть бути ілюстровані іншими документальними матеріалами (факсиміле рукописів або фотокопіями чи малюнками творів особи, мова про яку йде у статті).

Відомості про поданий іконографічний матеріал та інший документальний матеріал повинні вміщувати інформацію:

- вид образотворчого мистецтва;
- техніка виконання;
- копія чи оригінал;
- дата виконання;
- автор;
- місце зберігання, адреса власника;
- розмір.

Оформлення авторської біографічної статті

5. Орфографічне оформлення статті

5.1. Рукописи статей мають бути написані українською мовою

згідно до правил українського правопису. Винятком є ті випадки, коли статті замовляються авторам з інших держав або в тому разі, коли автор не володіє українською мовою.

5.2. Кількість абзаців повинна бути мінімальною (обов'язково — заголовна частина, життєпис, бібліографія, іконографія). Невеликі статті, переважно, не мають розподілу на абзаци. Недопустимо лочинати абзац з абрєвіатури чи скорочень.

5.3. Якщо в статті є посилання на іншу статтю в УБС, вживається скорочення (див.).

6. Технічне оформлення машинопису

Статтю треба надсилати у двох примірниках, надрукованих з одного боку на машинописному папері (не на кальці), з подвійним інтервалом і полями з лівого боку 3,5 см, тобто сторінка має містити 29 рядків по 64 знаки в рядку. Так само належить оформляти документацію. Стаття має бути відредагована у найдрібніших деталях з погляду мови, стилю, правопису, пунктуації і підписана автором із вказівкою повного прізвища та імені без титулів. Статтю можна також надсилати у вигляді комп'ютерного файлу (формат даних обумовлюватиметься окремо в кожному випадку).

7. Права і обов'язки автора та Інституту біографічних досліджень

7.1. Інститут біографічних досліджень (далі Інститут) замовляє статтю, висилаючи у трьох примірниках угоду, в якій зазначено:

- а) перелік осіб, про які необхідно написати статті;
- б) обсяг статті (кількість знаків і сторінок машинопису);
- в) термін, у який має бути надіслана стаття.

7.2. У разі прийняття умов автор підписує угоду і надсилає два примірники до Інституту, а один — залишає у себе.

7.3. Підписавши угоду, автор тим самим приймає цю редакційну інструкцію.

7.4. У випадку неприйняття автором замовлення чи умов він повинен повідомити Інститут про відмову у термін до двох тижнів після одержання угоди. В такому разі бажано, щоб автор повідомив свою думку щодо особи, яка могла б опрацювати зазначену біографію.

7.5. Коли автор дійде висновку, що дана постать не заслуговує бути включеною до УБС, він відмовляється від написання біографічної статті і терміново повідомляє Інституту свою думку з цього приводу.

7.6. Інститут обліковує замовлені статті з визначеними термінами виконання і підтверджує одержані статті; після закінчення

терміну, у разі потреби, автору надсилають нагадування. Якщо нагадування не подіє, а подальше зволікання загрожує запізненням випуску видання, Інститут має право повідомити автора про скасування угоди і замовити статтю іншому спеціалістові.

7.7. Інститут залишає за собою право вносити у статтю редакційні зміни і доповнення щодо її змісту, форми, а також необхідні скорочення і доповнення. Формальні зміни або спростування фактичних помилок не потребують згоди автора. У разі ґрунтовніших змін Інститут надсилає авторові відредагований текст для погодження; щодо інших змін — Інститут звертається до автора найпізніше при першій коректурі. Вартість додаткових правок у коректурі (більше 3% тексту) відшкодовується з гонорару автора. Відсутність поверненої коректури або надісланого для погодження тексту означає мовчазну згоду автора на внесені Інститутом зміни.

7.8. Якщо Інститут визнає надіслану статтю не цілком відповідною, він може від неї відмовитись. Автор користується правом звернутися до одного з членів Біографічної комісії Національної академії наук України, який виносить цю справу на засідання Бюро Комісії.

7.9. Якщо статтю було суттєво доповнено або перероблено Інститутом чи іншим автором, автор має право відмовитися підписати статтю або підписати її разом з іншим автором. У разі доповнення статті в Інституті автор одержує гонорар у повному обсязі; у разі доповнення або переробки статті іншим автором, якщо стаття публікується у співавторстві, Інститут ділить гонорар між авторами. Якщо автор забирає статтю, гонорар він не одержує.

7.10. Автор зобов'язаний здійснити першу коректуру гранок. Тексту машинопису разом з коректурою автор не одержує. Коректура має бути повернена у зазначений термін. Відсутність авторської коректури не затримує друкування.

7.11. Автор одержує два відбитки статті зі штампом "авторський примірник".

7.12. Автор має повідомити Інститут про зміну адреси та номера банківського рахунку.